

гендерної рівності на законодавчому рівні [2]

Слід зазначити, що впродовж багатьох років Міністерство внутрішніх справ України було достатньо консервативною одиницею серед органів державної влади. Насамперед очевидно, що з кожним роком жінки частіше й частіше обирають свою професію орієнтуючись лише на власні інтереси та бажання [1].

Можемо сказати, що системне впровадження концепції гендерної рівності в Україні почалося ще у 2005 році, з моменту прийняття Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», але саме помітний прогрес відбувся впродовж останніх років. Важливим кроком до актуалізації цієї політики в системі Міністерства внутрішніх справ України є створення дослідницьких центрів, що відповідають саме за гендерні питання, це значно спрощує контроль за реалізацією цієї політики та координацію між всіма органами системи. Також, за дорученням Міністра внутрішніх справ до функціональних обов'язків керівників підрозділів усіх рівнів внесено положення щодо забезпечення керівниками принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків [1; 3].

На жаль, навіть попри внесення змін в наше законодавство, жінки й досі зіштовхуються з різноманітними гендерними бар'єрами. З цього можна зробити висновок, що сучасних комплексних заходів стосовно викорінення гендерних утисків жінок недостатньо. На нашу думку, це є дуже актуальною проблемою, попри її врегульованість на законодавчому рівні, все одно існують серйозні проблеми стосовно фактичної реалізації цієї політики.

1. Романова Н. В. Оцінка результатів впровадження механізмів забезпечення гендерної рівності у секторі безпеки і оборони в національне законодавство України. *Верховенство права*. 2019. № 1. С. 42-48

2. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350 (Дата звернення: 10.05.2021)

3. Ковальчук Т. Perezавантаження системи: як втілювати політику гендерної рівності в органах державної влади? URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3179433-perezavantazenna-sistemi-ak-vtiluvati-politiku-gendernoi-rivnosti-v-organah-derzavnoi-vladi.html> (Дата звернення: 11.05.2021)

Дар'я Лавренко
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ГЕНДЕРНА ПОЛІТИКА В СЕКТОРІ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Невдоволення традиційними, державо орієнтованими визначеннями безпеки, призвело до появи додаткової концепції «безпеки людини». Це допомогло висвітлити зв'язки між різними формами незахищеності. Наприклад, зміна клімату (загроза екологічній безпеці) може спричинити посуху, яка спричинить голод (безпека здоров'я) та втрату засобів для існування фермерів (економічна безпека). Коли люди мігрують у відповідь на зміни клімату, це може створити напругу у відносинах з новими приймаючими громадами (безпека громади) та наразити людей на більш високий ризик насильницьких злочинів (особиста безпека). Ці небезпеки, окремо або в поєднанні, можуть у свою чергу загрожувати національній безпеці. Аналіз розвитку, безпеки та конфліктів через призму безпеки людини показує, що рівень незахищеності суттєво відрізняється між жінками та чоловіками, як у світі взагалі, так і в окремій спільноті. Наприклад, чоловіки отримують середню зарплату, за даними Міжнародної організації праці, в середньому на 19 відсотків більше, ніж жінки; чоловіки, як правило, мають вищу економічну безпеку. З іншого боку, чоловіки, як правило, виконують більш небезпечні роботи, що може зробити їх менш захищеними, аніж жінок, якщо йдеться про здоров'я та особисту безпеку

В умовах військових конфліктів ризику гендерно обумовленого насильства зростають, адже позбавлення звичних умов повсякденного життя визначають передумови для розвитку нових форм досліджуваного явища. Вагомим негативним чинником у поширенні насильства в суспільстві є погіршення соціальної та економічної ситуації на фоні воєнних дій

та економічної кризи українських сімей.

Теоретичні та практичні засади гендерно обумовленого насильства в Україні зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Н. Аніщук, Н. Болотіна, І. Грицай, Г. Герасименко, О. Дашковська, Л. Кобелянська, К. Левченко, Т. Марценюк, Т. Мельник, В. Муранова, М. Ничипоренко, О. Руднева, Г. Христова, Л. Єрохіна, Ю. Черняк та ін.

Особливо вразливими до ризиків гендерно обумовленого насильства є біженці та ВПО, оскільки розрив родинних зв'язків і соціальних відносин, відсутність постійного житла та доходів, несприйняття у приймаючих громадах та відсутність довіри до місцевої влади створюють передумови для можливих кривдників та обмежують можливості доступу до справедливості для постраждалих [1].

Вплив конфлікту на рівень гендерно обумовленого насильства виявляється у зростанні кількості насильницьких ситуацій та числа постраждалих осіб. Важливість привернення уваги до проблематики гендерно обумовленого насильства підтверджується спеціальними документами міжнародних організацій: Резолюцією Ради Безпеки ООН № 1325 «Жінки. Мир. Безпека» (2000 р.) та Рекомендацією № 30 до Конвенції ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації щодо жінок [2].

Важливо відрізнити сексуальне гендерно обумовлене насильство від сексуального насильства в умовах конфлікту. Сексуальне гендерно обумовлене насильство може бути використане як тактика війни залякати, підкорити, принизити, насильно переселити членів громади чи етнічних груп. Сексуальне насильство в умовах конфлікту – це злочин згідно з міжнародним гуманітарним правом, до якого часто вдаються сторони конфлікту, можуть здійснювати офіційні військові формування, партизани, бойовики, миротворчі місії. Його наслідки можуть бути важкими, включаючи тяжкі фізичні та психологічні наслідки для постраждалих і свідків, а також мати глибокий дестабілізуючий вплив на громади та населення в цілому [3]. Більше за інших в умовах конфлікту страждають від сексуального насильства жінки та дівчата. Окрему групу ризику під час конфлікту складають жінки-волонтери, які стикаються з жорстоким ставленням при затриманні представниками озброєних угруповань. Також, в умовах конфлікту насильство часто здійснюють члени озброєних угруповань щодо цивільних осіб.

В Україні на основі опрацьованих документів, інтерв'ю, фото- і відеодоказів, персональних архівів постраждалих, публікацій ЗМІ та інших джерел експертам вдалося сформулювати рекомендації органам державної влади, українським неурядовим організаціям, міжнародним та міждержавним організаціям для попередження та протидії гендерно обумовленому насильству в умовах збройного конфлікту на Сході України [4].

З моменту початку збройного конфлікту на території України навесні 2014 р. міжнародні і національні правозахисні організації фіксують значні порушення прав людини на сході країни. Відсутність безпеки та інтенсивні бойові дії призвели до неможливості реального захисту осіб, які перебувають на невідконтрольній Україні території, а також на українській території, що межує із зоною зіткнення. Має місце ціла низка проблем, пов'язаних із захистом прав людини і прав жінок, зокрема; перед населенням, що проживає у Донецькій та Луганській областях, постають значні труднощі, пов'язані з доступом до судів і органів прокуратури, розташованих на територіях, підконтрольних уряду, у тому числі через втрату або знищення матеріалів справ до та під час процесу переміщення або зміни територіальної підсудності чи підслідності зазначених органів. Часто особи, які проживають на невідконтрольній території уряду, змушені долати великі відстані ураженими конфліктом територіями, щоб подати позовні заяви або бути присутніми на судових засіданнях на підконтрольній території уряду [5].

Спостерігачі, які виїжджають на територію, що межує із лінією зіткнення, а також до окупованих територій, вказують, серед іншого, на те, що інформація про інциденти гендерно обумовленого, зокрема, сексуального, насильства вкрай обмежена, адже її складно перевірити. Оскільки правоохоронні служби не мають достатніх ресурсів розслідувати подібні справи, жертви рідко звертаються за допомогою. При цьому наголошується, що повідомлення про катування та жорстоке поводження розслідуються вкрай рідко. Є всього лише кілька прикладів притягнення до відповідальності за порушення, вчинені представниками правоохоронних органів. Зафіксовано випадки, коли судді ігнорують чи відхиляють скарги жертв катування [6].

Мінсоцполітики спільно з МБФ «Українська фундація громадського здоров'я», Донецькою, Луганською, Харківською, Дніпропетровською, Запорізькою облдержадміністраціями за підтримки ФН ООН: організовано діяльність – 26 мобільних бригад, які надали

психосоціальної допомоги понад 10 тисяч осіб. В Україні необхідним є формування Єдиної міжвідомчої бази даних, яка буде забезпечувати ефективний обмін достовірною інформацією щодо різних проявів гендерно обумовленого насильства у суспільстві.

Важливою гарантією гендерної рівності є ефективна і неупереджена система здійснення правосуддя, яка має бути однаково доступною як для чоловіків, так і для жінок. Суди відіграють унікальну роль у суспільстві, оскільки вирішуючи спори, захищаючи порушене право чи законний інтерес, встановлюючи винуватість особи та призначаючи покарання, призначаючи відшкодування у випадку порушення права, судова система є гарантом стабільності суспільних відносин, сприяючи тим самим сталому розвитку [7, с. 20].

Отже, під час воєнних конфліктів загострюються прояви насильницьких дій та насильства, які завжди мають гендерне забарвлення. Війна впливає на жінок і чоловіків по-різному, оскільки жінки більш вразливі під час війни і можуть використовуватися як інструмент тиску та залякування. В умовах позбавлення звичних умов повсякденного життя визначають передумови для розвитку нових форм гендерно обумовленого насильства. Переважна більшість постраждалих від насильства не зверталися до правоохоронних органів. Відповідальність за сексуальне насильство може наступити в багатьох формах. Її можна досягти шляхом кримінального переслідування, але також вона може бути реалізована в судовому порядку в справах щодо порушення прав людини проти відповідальних державних або недержавних суб'єктів, у межах цивільного законодавства, репараційних претензій з боку жертв/свідків сексуального насильства, а також процесів перехідного правосуддя. Найжахливіші злочини в історії людства вчиняються під час збройних конфліктів. На випадок, якщо держави не можуть або не хочуть притягнути винних осіб до відповідальності створено міжнародні суди та трибунали.

1. Пишуліна О. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України. Центр Разумкова. 2016. 244 с. URL: <http://old.razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf>.

2. Резолюція 1325 (2000), ухвалена Радою Безпеки на її 4213-му засіданні 31.10.2000 р. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_669.

3. Суслова О. Жінки, мир та безпека: Інформаційно-методичний збірник для співробітників Міністерства Оборони і Генерального штабу України. 2016. 34 с. URL: http://ngu.gov.ua/sites/default/files/wps_military_text_manual_final_26_sept_2016_0.pdf.

4. Чому важливо сьогодні документувати правопорушення? 2018. URL: <https://jfp.org.ua/coalition/novynu-koalicii/articles/dokumentuvannia>.

5. Доступ до правосуддя в контексті конфлікту в Україні. Тематичний звіт. 2015. 52 с. URL: <http://www.osce.org/uk/ukraine-smm/212321?download=true>.

6. Доповідь щодо ситуації з правами людини в Україні 16 лютого – 15 травня 2016 р. Управління Верховного комісара Організації Об'єднаних Націй з прав людини. 35 с. URL: https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/ReportUkraineFevMay2018_UKRAINIAN.pdf.

7. Фарукшин М.Х. Политическая система общества. *Политнаука. Политология в России и мире*. URL: <http://www.politnauka.org/library/teoria/farukshin.php>.

Люся Можечук

т.в.о. начальника відділу
організації наукової роботи
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ У СУДОВІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

В умовах сучасних соціально-економічних перетворень однією із найбільш актуальних проблем є досягнення гендерного рівноправ'я у різних сферах життєдіяльності, що свідчить про утвердження верховенства права та економічного зростання і сталого розвитку. Першочерговою уваги заслуговує питання забезпечення гендерної рівності у судовій сфері. Необхідно зауважити, що проблема гендерної рівності привертає все більшу увагу як українського суспільства, так і дослідників у різних сферах. Різні аспекти гендерної рівності досліджували такі науковці як Ю.Ю. Боброва, В.Й. Вільгушанський, С.Д. Гусарев, М.І. Козюбра, Т.М. Мельник, І.В. Назаров, Н.М. Пархоменко, О.М. Руднева, А.О. Селіванов, С.Г. Стеценко, Є.О. Харитонова, Т.І. Фулей, О.І. Ющик та інші.

Перш за все, слід наголосити на тому, що Україна, як усі цивілізовані держави, також